

Armin Mikos von Rohrscheidt

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu dzierżoniowskiego

Turystyka Kulturowa nr 2, 69-85

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Materiały faktograficzne

Armin Mikos v. Rohrscheidt

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu dzierżoniowskiego (lipiec-sierpień 2012)

I. DANE DOTYCZĄCE PRZEBIEGU BADANIA

Obszar badania: Miasto Dzierżoniów i powiat ziemski dzierżoniowski

Lokalizacja: Województwo Dolnośląskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Kwerenda źródłowa literatury i materiałów: czerwiec-lipiec 2012

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: lipiec 2012, sierpień 2012

Badania terenowe: 29 lipca 2012 – 3 sierpnia 2012,

Przeprowadzający badanie terenowe: Armin Mikos v. Rohrscheidt

Data wypełnienia formularza: 10-14 grudnia 2012

II. FORMULARZ WALORYZACYJNY MIKROREGIONU

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Łagiewniki, zespół pocysterski i kościołów. Józefa (3)

Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (3)

Kielczyn (gm. Dzierżoniów), Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej z Dzieciątkiem (3)

Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)

Synagoga w Dzierżoniowie (4)

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Dzierżoniów, Dom Zborowy Betesda, siedziba zboru Zielonoświątkowego (2)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Dzierżoniów, kościół parafialny Św. Jerzego, gotyk (4)

Dzierżoniów, kościół Maryi Matki Kościoła (proj. K.G. Langhans) (4)

Bielawa, kościół Wniebowzięcia NMP, neogotyk, (4)

Mościsko (gm. Dzierżoniów), kościół Św. Jana Chrzciciela (romański, XIII wiek) (0)

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (5)

Pieszycy, Pałac rodu von Gelhorn, miejsce demonstracji podczas buntu Tkaczy Śląskich z 1844 (5)

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)

Owiesno, ruiny zamku rodu Pogorzeliów (2)

Gilów (Gm. Dzierżoniów), grodzisko wczesnośredniowieczne (2)

Niemcza, pozostałości zamku z obiektem późniejszych epok (0)

*Ruina zamku/pałacu stylizowanego D (za pierwsze trzy***) (2)*

Piława Górna, ruina pałacu Gladishof, w rewitalizacji (2)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Dzierżoniów, rynek i zabudowa śródmiejska (3)

Niemcza, rynek (3)

*Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)*

Bielawa, Willa Dierigów, ul. Piastowska 23, aktualnie hotel (4)

*Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)*

Piława Górna, gmach dawnego Gimnazjum Braci Morawskich, aktualnie zakład wychowawczy (3)

Bielawa, budynek-siedziba MZPO (manieryzm niderlandzki) (0)

*Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa***) (4)*

Dzierżoniów, dom pastora Tiede (w odbudowie) miejsce podpisania porozumienia o przystąpieniu Austrii do wojny przeciw Napoleonowi (27.06.1813 r.). – w odbudowie, niedostępny (0)

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane z znacznej części ZD (4)

Dzierżoniów, fragmenty murów miejskich z 21 basztami łupinowymi i zarys fosy (4)

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

Niemcza, pozostałości murów miejskich ze zrekonstruowanym fragmentem bramy (2)

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa) (4)*

Piława Górna, liczne oryginalne elementy osiedla Braci Morawskich (4)

Całość powiatu, liczne budowle związane z wielowiekową obecnością Niemców (4)

*Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)*

Dzierżoniów, Wieża ciśnień z platformą widokową z 1935 (modernizm) (3)

I.A. d) Obiekty militarne:

brak

Dodatkowe punkty za obiekty formalnie uznanego dziedzictwa kulturowego:

Brak obiektów najwyższych klas dziedzictwa kulturowego

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).

Bardzo dobry stan konserwacji większości obiektów z grupy I.A. (2)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Niemcza, Pomnik Obrońców Niemczy z 1017 (2)

*Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)*

Dzierżoniów, Pomnik Losów Ojczyzny (1)

*Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym, (do trzech**) (2)*

Niemcza, miejsce historycznej obrony grodu podczas wojny polsko-niemieckiej w 1017 (2)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o międzynarodowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (3)

Pieszycy, miejsce demonstracji tkaczy, G, Hauptmann, „Tkacze” (3)

Bielawa, miejsce demonstracji tkaczy, G. Hauptmann, „Tkacze” (3)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

Bielawa, Trylogia husycka A. Sapkowskiego, miejsce pochodzenia głównego bohatera Reynevana (2)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)

Zbigniew Cybulski, aktor (1945-47 uczeń I LO w Dzierżoniowie), tablica przez Kinem Zbyszek i w Ratuszu (0)

Chęciński Sylwester reżyser (1946-50 uczeń I LO w Dzierżoniowie, brak upamiętnienia in situ, tablica w Ratuszu (0)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)”

Cmentarz Parafialny w Dzierżoniowie: Walerian Tewzadze (Krzyżanowski), - Gruzja, miejsce pochówku (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)

Dzierżoniów, Cmentarz Żydowski przy ul. Bielawskiej (1)

I.B. c) Budowle współczesne

Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej (do trzech**) (1)

Nie stwierdzono

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)

nie stwierdzono obecności (0)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech*) (5)

nie stwierdzono obecności (0)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

Dzierżoniów, Muzeum Miejskie Dzierżoniowa (2)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (za pierwsze trzy) (2)

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę* (3-9 placówek) (2)

Noc w Muzeum organizuje od 2012 jedna placówka (0)

Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

Bielawa, Bielawska Placówka Muzealna (1)

Dzierżoniów, Sowiogórskie Muzeum Techniki (zamknięte) (1)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dotatkowe** punkty za:

Przewodnicy obiektowi stali (2)

Dzierżoniów, Muzeum Miejskie Dzierżoniowa (2)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie** (1)

Bielawska Placówka Muzealna (1)

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (pierwsze 2) (po 1 pkt)

Dzierżoniów, Muzeum Miejskie Dzierżoniowa, warsztaty tematyczne i lekcje muzealne (1)

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

Muzeum Miejskie Dzierżoniowa (1)

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (brozury, foldery) (1)

Muzeum Miejskie Dzierżoniowa (1)

Bielawska Placówka Muzealna (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

Dzierżoniów, Ogólnopolski Konkurs Poezji Śpiewanej „Poetycka Stajnia” (6)

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Bielawa: Międzynarodowy Plener Malarski Bielawa i Okolice (maj-czerwiec) (4)

Pieszycy, Przegląd Chórów Pogranicza Polsko-Czeskiego (4)

Jodłownik (gm. Dzierżoniów) Plener Rzeźbiarski (0)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

Bielawa: Reggae Dub Festiwal (6)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Bielawa, TOLK FOLK (warsztaty Tolkienowskie)(4)

Dzierżoniów: Kalejdoskop Kultur Dolnego Śląska (4)

Lasocin (gm. Pieszycy), Plenerowy Przegląd Filmowy (4)

Bielawa: EFHA Festiwal Niezależnych Filmów Fantastycznych i Horrorów (0)

Piława Górna: Wojewódzkie Spotkania Artystyczne Klubów Seniora (0)

Dzierżoniów, Jarmark Pszczelarski „Miodobranie” (0)

Dzierżoniów, Sowiogórski Festiwal Techniki (wrzesień) (0)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Owiesno, gm. Dzierżoniów, Spotkanie z kulturą i historią na Zamku w Owieście (4)

Regularne działanie na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

Dzierżoniów, GRH 58 Pułku Piechoty (5)

Dodatkowy punkt za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną lub kulturową: (do dwóch) (2)

Brak

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

ZOO, Akwaria, Parki Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech) (4)

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Ślęzański Park Krajobrazowy (południowa część w gminach Jordanów, Łagiewniki, Dzierżoniów (2)

Park Krajobrazowy Gór Sowich (gm. Pieszycy, Bielawa, Dzierżoniów)(2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)

Rezerwaty przyrody na terenie powiatu (Bukowa Kalenica, Góra Radunia) znajdują się na terenie Parków Krajobrazowych (0)

Ogród Botaniczny, Palmiarnia, Arboretum (za pierwsze dwa obiekty) (4)

Wojślawice, gm. Niemcza, Arboretum Uniwersytetu Wrocławskiego (4)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

Park Pałacowy w Pieszycach (2)

Park przy pałacu w Dobrocinie (2)

Założenie parkowe przy zamku w Owieście (wymaga rekonstrukcji) (0)

Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)

Bielawa, Park Miejski ze ścieżką dydaktyczną (2)

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)

Dzierżoniów, park na os. Jasnym i os. Błękitnym (ca. 8 ha) (1)
*Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)*
Przerzeczyn Zdrój, Park Zdrojowy (1)

I.H. Szlaki kulturowe:

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (pierwsze trzy) (3)

Dzierżoniów, Trakt Smoka (miejska trasa turystyczna) (3)

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Szlak Romański, obiekt: kościół Narodzenia NMP w Kielczynie (2)

Szlak Dolnośląskich Zamków i Pałaców, obiekt: pozostałości zamku w Niemczy (2)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Pieszycy-Bielawa, Trasa Śladami Powstania Tkaczy Śląskich (1)

Trasa „Szlakiem Wież” teren powiatu”(1)

Trasa „Tropem Kamienia”, teren powiatu (1)

Trasa: Wyprawa w pradzieje”, teren powiatu (0)

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)

Wyrobiska pokopalniane w masywie Wielkiej Sowy, aktualnie niedostępne (0)

Razem za kategorię III: 159

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Dzierżoniów, IT (2)

Bielawa IT (2)

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

IT Dzierżoniów: j. niemiecki, j. angielski, holenderski (3)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Dzierżoniów (3)

Przewodnicy miejscy lub terenowi (za każdy język do czterech) (1)

Dzierżoniów: j. czeski, angielski, niemiecki (3)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Dzierżoniów, w punkcie IT, Bielawa, w punkcie IT (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

Dzierżoniów, IT, materiały i literatura: j. niemiecki, j. angielski (2)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotele:

*Kategoria 5 ***** - brak (0)*

*Kategoria 4****:*

*Bielawa, Hotel Pałac, 4**** (2)*

*Kategoria 3 ***:*

*Bielawa, Hotel Dębowy, 3*** (2)*

*Dzierżoniów, Hotel Delta In, 3*** (2)*

*Kategoria 2**:*

*Kamionki (gm. Pieszycy), Hotel „Sowia Dolina”, 2** (2)*

*Dzierżoniów, Hotel OSiR, 2** (2)*

Kategoria 1*:*Brak*

Hostele:

Brak

Schroniska turystyczne:

Schronisko Bacówka pod Wielką Sową, Pieszycy (2)

Kwatery zorganizowane/agroturystyka:

*GA Cicha Woda, Lasocin (gm. Pieszycy) (2)**GA Pałac Kietlin, Kietlin (gm. Niemcza)(2)*

Istniejąca oferta pakietowa hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

Nie stwierdzono poza (pseudo)pakietami hotelowymi (0)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Restauracja Czarny Rycerz, Pieszycy-Kamionki (2)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Dzierżonów, Restauracja Rodos, os. Tęczowe 3 f (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

Dzierżonów, Pizzeria, „Gruby Benek”, os. Tęczowe 10G, do godz. 23.00. (1)

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bar Uniwersalny, Dzierżonów, ul. Wrocławska 19 (2)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

*PKS Dzierżonów (busy i autokary) (2)***II.C. Infrastruktura komunikacyjna:**

Inny* dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)

PKP Dzierżonów (linia Legnica-Kamieniec Żąbkowicki) (2)

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

PKS Dzierżonów (2)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

Droga Krajowa nr 8, dojazd: odcinek Dzierżonów-Łagiewniki – 16,1 km (0)

Inne połączenie* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)

*Droga wojewódzka 384: Łagiewniki-Dzierżonów, Bielawa Wolibórz (1)**Droga wojewódzka 382: Paczków, Żąbkowice Śl – Dzierżonów – Świdnica (1)*

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)

*MPK Dzierżonów, ZKM Bielawa (2)**Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)**Dzierżonów, TAXI (1)***II.D. Promocja turystyczna:**

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)

*Powiat Dzierżonowski – MTT Wrocław 2011 (2)**Miasto Dzierżonów - MTT Wrocław, 2011 (2)**Miasto Pieszycy - Brno 2012, MTT Wrocław 2012 (2)*

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)

*Konferencja: „U przyjaciół nie zginiemy- organizacja ruchu turystycznego na czesko-polskim pograniczu z punktu widzenia turysty”, 09.09.2012-11.09.2012 (1)***Razem za kategorię II: 55**

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:**III.A. Instytucje Kultury**

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Dzierżonów, Kinoteatr „Zbyszek” (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)

Góry Sowie, Główny Szlak Sudecki im. M. Orłowicza (odcinki), szlaki lokalne (2)

Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Bielawa, sztuczne jezioro przy OWW Sudety (2)

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Piława Górna, ul. Sienkiewicza, grupa kasztanowców białych (1)

Gilów, gm. Niemcza, aleja kasztanowców (1)

W sumie na terenie powiatu: 140 pomników przyrody.

Wieże widokowe stałe dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Wielka Sowa, wieża widokowa (1)

Bielawa, wieża kościoła Wniebowzięcia NMP (1)

Dzierżonów, Wieża Ratuszowa (0),

Bielawa, wieża widokowa na Górze Parkowej (0),

Wieża widokowa na szczycie Kalenica (0)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Bielawa, Pływalnia Aquarius (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Centrum Językowe, ul. Ząbkowicka 26, 58-200 Dzierżonów (2)

Stale centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

OSiR Dzierżonów, ul. Strumykowa 1 (2)

Ośrodek Wczasowo-Wypoczynkowy Sudety w Bielawie (0)

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Bielawa, Stadion OSiR (sztuczna nawierzchnia) (1)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

Kietlin (gm. Niemcza), ośrodek jeździecki Pałac Kietlin (1)

Wielka Sowa (Gm. Pieszyce), baza narciarska (1)

Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)

Bielawa, OSiR, ul. 1 Maja/Wesoła (1)

Razem za kategorię III: 20

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:**IV. A. Instytucje w regionie:**

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)

Wyższa Szkoła Profilaktyki Społecznej i Terapii w Dzierżonowie, ul. Nowowiejska 88 (2)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Oficjalne kurorty (za pierwsze trzy miejscowości) (4)

Przerzeczyn Zdrój (gm. Niemcza), uzdrowisko (4)

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

brak

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

Dzierżoniów, ul. Piastowska (2)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

*Pieszycy – Shortens (Niemcy) (1)**Dzierżoniów – Bischofsheim (Niemcy) (1)**Dzierżoniów Lansskroun (Czechy) (1)**Niemcza – Monteux (Francja) (1)**Inne (0)***Razem za kategorię IV: 12 punktów****Podsumowanie punktacji:**

Kategoria I: 159

Kategoria II: 57

Kategoria III: 20

Kategoria IV: 12

RAZEM: 248 punktów**III. INTERPRETACJA WYNIKÓW ANALIZY POTENCJAŁU**

Poniżej, w tabeli 1. zestawiono punktację szczegółową, określoną dla poszczególnych kategorii i podzakresów przeprowadzonego badania. Porównanie punktów uzyskanych w ramach oceny istnienia i znaczenia poszczególnych typów walorów oraz najważniejszych aspektów organizacji turystyki i elementów infrastruktury turystycznej pozwoli na natychmiastowe zorientowanie się zarówno w wiodących typach atrakcji, potencjalnych szansach pozyskania turystów zainteresowanych różnymi typami celów wyjazdów jak również w silnych i słabych stronach oferty miasta i mikroregionu. Opisowa część interpretacji zaprezentuje szerzej stan i podejmowane działania w zakresie organizacji turystyki oraz informacji i promocji turystycznej.

Tabela 1. Punktacja ustalona w poszczególnych zakresach badania

Kategoria	Podkategoria	Uzyskane punkty	Maks. ilość punktów	Uwagi
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki, w tym:	65	475	
	I.A. a. zabytki sakralne	24	122	
	I. A. b. zamki i pałace	11	108	
	I.A. c. inne zab. archit. i techniki	30	140	
	I.A. d. obiekty militarne	0	18	
	I. A. e. dodatkowe punkty	0	85	
	I.B. Miejsca historyczne/znaczące	16	240	
	I.B. a. Budowle hist. i monumenty	15	102	
	I.B. b. Cmentarze historyczne	1	56	
	I.B. c. Budowle współczesne	0	10	

	I.C. Dzieła sztuki (pojedyncze)	0	72
	I.D. Muzea i Wystawy	8+3	115+90
	I.E. Eventy kulturowe	41	150
	I.F. Zakł. przemysłowe z of.tur.	0	16
	I.G. Kul. znac.of. przyrodnicza	16	53
	I.H. Szlaki kulturowe	10	106
	RAZEM za kategorię I	159	1245
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	17	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	24	51
	III.C. Infrastr. komunikacyjna	9	32
	II.D. Promocja turystyczna	7	14
	Razem za kategorię II	57	114
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A Instytucje kultury	2	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	8	14
	III.C. Oferta sport., eduk., rekr.,	10	13
	Razem za kategorię III.	20	37
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową :	IV.A. Instytucje w regionie	2	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	4	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	0	11
	IV.D. Oferta shoppingu	2	11
	IV.E. Zagraniczne partnerstwa	4	4
	Razem za kategorię IV	12	57
SUMA	WSZYSTKIE KATEGORIE	248	1453

Wnioski z analizy:

W pierwszej, kluczowej kategorii waloryzacji mikroregion został sklasyfikowany w przedziale średniego potencjału (159 punktów w tej kategorii). Rozłożenie punktacji w poszczególnych zakresach wskazuje na kilka wiodących grup walorów, z których najważniejszą są eventy kulturowe (41 punktów), w tym muzyczne i filmowe. Natomiast znaczący potencjał w dziedzinie turystyki industrialnej, literacko-filmowej oraz kulturowo-przyrodniczej (16) wydaje się niewystarczająco zagospodarowany. Główne walory z punktu widzenia turystyki literackiej skoncentrowane są w dwóch gminach mikroregionu (Pieszyce i Bielawa), walory kulturowo-przyrodnicze w gminach Niemcza, Bielawa, Pieszyce, zasoby turystyki eventowej w Dzierżonowie i Bielawie. W zakresie organizacji oferty turystycznej poważnym mankamentem jest brak wydzielenia wystaw tematycznych oraz oznaczenia lokalnych tras turystycznych, poza typowo wędrowskimi szlakami górskimi nie koncentrującymi się na zasobach kulturowych. Walory obiektów sakralnych są wprawdzie znaczne w kontekście całościowej oceny potencjału mikroregionu (24 punkty), jednak nie wykazują one cech unikalnych ani nie posiadają przynajmniej regionalnego znaczenia z punktu widzenia turystyki religijnej lub pielgrzymkowej, co nie rokuje większego powodzenia w przypadku ich zagospodarowania w formie szlaku turystycznego. Dostrzegalne walory historycznych budowli rezydencjonalnych, z których część posiada także potencjał dla uprawiania turystyki historycznej lub biograficznej, obniża niestety albo stan ich zachowania (część znajduje się w ruinie lub w początkowych fazach rewitalizacji), albo w innych przypadkach - niepewna dostępność, zależna od obecności administratora na miejscu bądź jego decyzji w poszczególnych przypadkach.

Infrastruktura komunikacyjna jest na poziomie wystarczającym, połączenia drogowe z centrum regionu (Wrocławiem) korzystne, choć już dość znaczna odległość potencjalnie

ogranicza wykorzystanie oferty mikroregionu przez pojawiających się w metropolii konsumentów przyjazdowej kulturowej turystyki weekendowej (m.in. w ramach city break), co wymagałoby zresztą zestawienia opartej na ich preferencjach oferty oraz kierunkowej promocji. Dobrze rozwinięta jest komunikacja autobusowa (PKS i komunikacja miejska z podmiejską), liczba i częstotliwość połączeń centrum mikroregionu z poszczególnymi miejscowościami jest zadowalająca. Słabością omawianego powiatu są nieliczne i mało urozmaicone połączenia kolejowe. Także położenie ośrodka powiatowego na uboczu krajowych samochodowych szlaków komunikacyjnych (jakkolwiek jedna z dróg krajowych przebiega one przez teren powiatu) może utrudnić pozyskanie dla tutejszej oferty turystów przyciąganych kulturowo, podejmujących swoje decyzje spontanicznie, często już w trakcie odbywania podróży.

Istniejący potencjał kulinarny, w postaci kilku oryginalnych wyrobów nie jest wystarczająco promowany ani powiązany z innymi elementami oferty turystycznej (np. noclegami, w ramach pakietów). Baza noclegowa jest równomiernie rozłożona w obszarze mikroregionu, średnio urozmaicona. Jakkolwiek brak hotelu najwyższej kategorii nie powinien mieć negatywnego wpływu na rozwój i wpływy z turystyki (jako że nie ma także ofert kultury elitarniej odpowiadających tej grupie konsumentów), to już brak najtańszych hoteli jednogwiazdkowych oraz hosteli może spowodować odpływ potencjalnych klientów po zwiedzaniu do sąsiednich mikroregionów (np. Świdnicy). Oferta gastronomiczna jest średnio rozwinięta: w każdej miejscowości z atrakcjami są restauracje, jednak nie posiadają one uzupełniającej oferty kulturalnej, także tylko pojedyncze lokale posiadają wystarczającą ofertę autentycznej kuchni staropolskiej, a potrawy regionalne występują tylko sporadycznie i trudno mówić o spójnej ofercie w tym zakresie.

W odniesieniu do organizacji turystyki największym mankamentem jest brak pakietów tematycznych i pobytowych, a także nieracjonalne godziny pracy niektórych punktów informacji turystycznej (Bielawa). Brak także możliwości zwiedzania nie tylko szeregu historycznych rezydencji (ze względu na ich status własności prywatnej może to ograniczyć potencjalną ofertę, co trzeba będzie uwzględnić), co więcej, także obiekty o charakterze muzealnym (Sowiogórski Muzeum Techniki) są faktycznie niedostępne dla turystów indywidualnych i niełatwe do znalezienia, nie posiada ona tablicy z godzinami otwarcia, a pytani miejscowi mieszkańcy udzielają informacji, że otwiera się ją parę razy do roku). Poszczególne atrakcje regionu nie są włączone w istniejące realne lub wirtualne szlaki kulturowe, co w konsekwencji ogranicza skalę ich promocji i napływ turystów. Brak także udogodnień dla turystów preferujących łączenie turystyki kulturowej z aktywnością fizyczną (jak wypożyczalnie rowerów, indywidualne pakiety lokalne i okolicznościowe zawierające elementy aktywnej turystyki). Promocja powiatu jest zorganizowana na poziomie wyższym od przeciętnego krajowego: obejmuje uczestnictwo w targach turystycznych, w proturystycznych projektach europejskich, realizowanych także we współpracy z regionami za granicą (Pieszyce), regularne wydawanie publikacji i innych materiałów popularyzacyjnych (głównie przez poszczególne gminy, najaktywniej przez miasto Dzierżoniów). Prowadzony jest atrakcyjnie złożony i zawierający aktualne informacje portal turystyczny powiatu, w Dzierżoniowie i Bielawie funkcjonują wyodrębnione i publicznie dostępne punkty informacji miejskiej. Na dziś dzień brak skoordynowanej promocji eventów skierowanej do turystów (w tym informatora i kalendarza eventów). Widoczne starania zarówno władz powiatowych, samorządów poszczególnych gmin jak i środowisk kulturalnych (m.in. dobrze zintegrowanego środowiska pracowników instytucji kulturalnych) na rzecz poprawy oferty turystycznej i jej urozmaicenia dają nadzieję korzystnych zmian w najbliższym okresie.

Postulaty:

Najbardziej pożądanymi działaniami w krótszej perspektywie, mogącymi poprawić ofertę w dziedzinie turystyki kulturowej są: wykreowanie i promocja kilku markowych produktów turystycznych w oparciu o posiadane zasoby, organizacja pakietów tematycznych i okolicznościowych dla turystów indywidualnych oraz usunięcie najbardziej uciążliwych spośród wymienionych powyżej mankamentów, o ile nie pociąga to za sobą większych kosztów. Potencjalnymi markowymi produktami mogą być: 1. skoncentrowana na terenie Pieszyc i Bielawy, włączająca wątki industrialne, historyczne oraz społeczne lokalna propozycja turystyki literackiej i filmowej, oparta na wątku buntu tkaczy oraz dzieł opisujących to wydarzenie, w tym dramatu G. Hauptmanna, 2. wykorzystanie wątku literackiego poczytnej trylogii husyckiej A. Sapkowskiego w Bielawie dla organizacji eventu turystyczno-kulturowego i towarzyszących mu pakietów, 3. stworzenie materialnej trasy kulturowo-przyrodniczej wraz z ofertą aktywnego spędzania czasu, obejmującej walory zorganizowanej przyrody (w tym koniecznie wojsławickie Arboretum i Wielką Sowę). Ponadto powinien być zestawiony i szeroko promowany kalendarz eventów, a w okresie trwania najważniejszych z nich tworzone i dystrybuowane pakiety dla indywidualnych uczestników, stwarzające warunki do atrakcyjnego zorganizowania pobytu przez kilka dni. W perspektywie średnioterminowej powinno się zwrócić uwagę na: 1. pozyskiwanie przez samorządy inwestorów z sektora noclegowego i wspieranie ich przedsięwzięć w zakresie tworzenia ekonomicznych usług noclegowych (na poziomie hoteli jednogwiazdkowych, hosteli, kolejnych schronisk), 2. wspieranie gestorów gastronomii w tworzeniu oferty regionalnej kuchni (przez dystrybucję autentycznych recept, szkolenia, oferowanie promocji spełniających kryteria zestawów regionalnych w ramach informacji turystycznej) oraz włączanie tejeż w pakiety turystyczne, 3. oznaczenie lokalnych tematycznych tras turystycznych, objęcie ich oferty usługami informacji turystycznej oraz pośrednictwo usług przewodników dla grup oraz turystów indywidualnych chętnych do ich zwiedzania.

Dla sprawnego przeprowadzenia tych przedsięwzięć oraz w celu zapewnienia trwałości i elastyczności wykreowanej oferty można rozważyć utworzenie struktury celowej, polegającej na współpracy rozmaitych podmiotów na rzecz makroregionalnej oferty turystyki kulturowej. Mógłby to być rodzaj klastra turystyczno-kulturowego, czyli luźnej platformy porozumienia i współpracy z udziałem samorządów (reprezentowanych przez odpowiedzialnych za turystykę), chętnych instytucji kulturalnych, administratorów potencjalnych zwiedzanych atrakcji (obiektów), organizatorów cyklicznych eventów, ośrodków informacji turystycznej oraz usługodawców z sektora noclegowego, gastronomicznego i usług transportowych (w tym pilnie potrzebnej wypożyczalni sprzętu rowerowego).

W odniesieniu do rodzaju oraz najlepszej lokalizacji punktów usług dla turystów (jak tematyka, struktura i poziom pakietów, rodzaje i programy nowych eventów, miejsca wypożyczenia i oddawania rowerów, a także kierunki promocji gotowych produktów) powinno się przeprowadzić badania turystów aktualnie pojawiających się w najczęściej uczęszczanych obiektach mikroregionu (Wielka Sowa, Dzierżonów, Wojsławice), pozyskując od nich informacje na temat ich miejsc pochodzenia, struktury demograficznej i edukacyjnej, położenia ekonomicznego, preferencji turystycznych oraz zainteresowań.

IV. POWIAT DZIERŻONIOWSKI JAKO DESTYNACJA TURYSTYKI KULTUROWEJ

Spośród rozlicznych form turystyki kulturowej, których typowe walory znajdują się w omawianym mikroregionie, najwyższe znaczenie i stopień koncentracji należy przypisać zdecydowanie walorom turystyki literackiej i filmowej oraz turystyki kulturowo-przyrodniczej. Istnieją także znaczące zasoby dla organizacji oferty turystyki industrialnej

oraz turystyki tematycznej (w zakresie architektury rezydencjonalnej i wątków biograficznych), jednak stopień ich zagospodarowania jest aktualnie minimalny. Przy podjęciu szeregu działań wykorzystujących istniejące zasoby możliwy byłby dynamiczny rozwój turystyki eventowej. Ponadto przeprowadzone badanie waloryzacyjne wykazało rozproszone, słabiej zagospodarowane lub posiadające mniejsze znaczenie zasoby interesujące z punktu widzenia turystyki etnicznej, muzealnej, kulinarnej i miejskiej.

Turystyka literacka i filmowa: Ta forma podróżowania w czasie wolnym, niedawno jeszcze uchodząca za elitarną, jako że kojarzona z dziełami wielkiej literatury, w ostatnich latach zyskuje szerokie warstwy zwolenników. Są nimi z jednej strony czytelnicy powieści popularnych (głównie sensacyjnych czy kryminalnych, ale także powieści historycznej), z drugiej odbiorcy filmów historycznych i sensacyjnych, z fabułą osadzoną w konkretnych miejscach. W odniesieniu do turystyki literackiej i filmowej powiat dzierzoniowski posiada dwa silne atuty i jednocześnie potencjalne destynacje: z zakresu wielkiej literatury, oraz z dziedziny fikcji historycznej. Tym samym oferta tego rodzaju mogłaby przyciągnąć turystów o różnych profilach zainteresowań. Pieszycy i Bielawa są miejscem akcji dramatu Gerharta Hauptmanna „Die Weber” („Tkacze”), przedstawiającego wydarzenia związane z buntem wykorzystywanych do granic głodu XIX-wiecznych śląskich chałupników. Literacka Nagroda Nobla została przyznana autorowi z wyraźnym wskazaniem na znaczenie tego utworu, tym samym podnosząc jego rangę i czyniąc go znanym w całym świecie. Autentyczne miejsca historyczne (ustalone dzięki badaniom i opracowaniu E. Dobrzyckiej z 2009) a także aktualność tematu wyzysku związanego z pracą mogą stanowić podstawę dla rozwinięcia lokalnego produktu turystycznego. Jego osią mogłaby być materialna trasa tematyczna, łącząca miejsca dramatycznych wydarzeń w Pieszycach i Bielawie, wyposażona w system opisów oraz elektronicznych przewodników. Silnym impulsem dla tego typu oferty byłoby wykreowanie złożonego produktu za pomocą uzupełnienia trasy przez stałą ofertę zwiedzania tematycznego (na przykład wystawę multimedialną na temat społecznej i literackiej recepcji dzieła Hauptmanna lub/i projekcję filmową (jako wstęp do wędrówki trasą), organizacja dorocznego tematycznego eventu kulturalnego (np., inscenizacji buntu tkaczy), w połączeniu z innymi modułami, m. in. sympozjum lub otwartym weekendem dyskusyjnym, konkursem artystycznym sztuki, muzyki lub literatury albo filmu zaangażowanego społecznie itd. Stała koordynacja całego produktu przez jeden z podmiotów działających w dziedzinie kultury lub informacji turystycznej oraz jej dobra promocja na terenie kraju (a z czasem także krajów ościennych) nie tylko stopniowo przyciągnęłyby większą grupę turystów, ale jednocześnie stworzyły turystyczną i kulturalną „markę” przynajmniej dla Pieszyc i Bielawy. Przebieg urozmaiconej trasy tematycznej, bazujący na wspomnianym opracowaniu E. Dobrzyckiej został przedłożony w formie propozycji spędzenia trzeciego dnia pobytu w mikroregionie „Przemysł i bunt w Sudetach”.

Z kolei fakt, że Bielawa jest „miejszem pochodzenia” fikcyjnego bohatera tzw. trylogii husyckiej Andrzeja Sapkowskiego. Dzieła bardzo popularnego wśród młodych ludzi, może stanowić podstawę dla budowy kolejnego lokalnego produktu tematycznego. Ten projekt jednak, nie mogący wykorzystywać miejsc o potwierdzonej autentyczności, a przez to w całości eksploatujący motywy fikcji literackiej (skądinąd także uprawnione element kulturalnego dziedzictwa!) wymagałby jednak szczególnie profesjonalnego podejścia bazującego na sprawdzonych wzorcach (np. na już funkcjonujących produktach powiązanych z powieściami Tolkiena i opartych na ich fabule filmach). Najpewniejszym elementem, wokół którego można budować fizyczną oś takiego produktu, wydaje się droga Renyewana ku Sobótce (jego pobyt tam jest opisany), tę można „odtworzyć” przy założeniu, że prowadziłyby także przez jego rodziną Bielawę i zaopatrzyć w szereg punktów tematycznych, eksploatujących epizody ze wspomnianych dzieł Sapkowskiego. Sama Bielawa, dysponująca w postaci tego dzieła nośnym elementem promocji, mogłaby pokusić

się o stałą ekspozycję tematyczną i ewentualną organizację eventu o charakterze inscenizacji bazującej na trylogii z aktywnym włączeniem gości. Taka inscenizacja z dorocznie zmienianym scenariuszem, mogłaby przyciągnąć znaczną liczbę fanów prozy Sapkowskiego, a nawet stać się jednym z głównych miejsc spotkań polskich czytelników i zwolenników literatury fikcji historycznej.

Innymi wątkami, mogącymi zainteresować zwolenników wypraw literackich i filmowych (które jednak ze względu na relatywnie słabą nośność traktować należy wyłącznie jako elementy uzupełniające) mogłyby być tematy, miejsca i pamiątki wykorzystujące biografię osób związanych z polskim filmem, a mianowicie fakt pobierania nauk w Dzierżoniowie przez reżysera Sylwestra Chęcińskiego i aktora Zbyszka Cybulskiego. Zagospodarowanie tej grupy wątków mogłoby się dokonać przez utworzenie odrębnej ekspozycji tematycznej w dzierżoniowskim muzeum miejskim. Plenerowy Przegląd Filmowy w Lasocinie (gm. Pieszycy) w ośrodku Cicha Woda, odbywający się od szeregu lat posiada swoich stałych miłośników i bywalców. W oparciu o tę imprezę można stworzyć program uzupełniający pobyt (tzw. pakiet okazjonalny) i tym samym wykreować kolejny doroczny event turystyki filmowej.

Turystyka kulturowo-przyrodnicza. Jej najważniejszym atutem jest olbrzymie prowadzone Arboretum w Wojsławicach koło Niemczy. Wycieczki do tego miejsca są już dziś popularnym przedsięwzięciem służącym rekreacji m. in. licznych mieszkańców Wrocławia. Jednak oferta edukacyjna tego ośrodka może stanowić bazę dla zbudowania w oparciu o Wojsławice lokalnej oferty pobytu turystyczno-kulturowego, trwającego na przykład cały weekend i tym samym koncentrującego w powiecie zyski z aktywności turystycznej. Innymi punktami na tej trasie byłyby Wielka Sowa z parkiem krajobrazowym i ścieżkami dydaktycznymi na trasie Lasocin - Kamionki oraz historyczną wieżę widokową, a także najmniejsze polskie uzdrowisko Przerzeczyn Zdrój z parkiem zdrojowym wokół budynku sanatorium czy na przykład tzw. Tatarski Okop w Gilowie położonym między Niemczą a Dzierżoniowem (w istocie będący grodziskiem z XI w.). Innymi punktami na trasie mogłyby być jeden lub więcej ze znajdujących się na terenie powiatu parków przy rezydencjach lub parki miejskie Bielawy (szczególnie) i Dzierżoniowa, a także niektóre pozostałe wieże widokowe.

Kulturowo-przyrodnicza oferta powiatu mogłaby funkcjonować w kilku formach: 1. w postaci pakietu (noclegi, wstępy, posiłki, przewodnik w Arboretum, film edukacyjny, być może także przewóz busem). 2. jej wersją alternatywną (po uzyskaniu takich możliwości) mogłoby być także wypożyczenie rowerów i przejazd do kolejnych punktów w powiecie trasą rowerową. 3. turystykę tego typu można także zorganizować bazując na programach turnusów leczniczych dla gości kuracyjnych.

Przy okazji organizacji tego rodzaju produktu warto zadbać o stworzenie realnego (fizycznie wyznaczonego) powiatowego szlaku tematycznego i stopniowe inwestycje w drogi rowerowe wzdłuż tej osi. Podstawą takiego produktu, który może być dalej rozbudowywany może być trasa wskazana w propozycji pobytu w powiecie pod nazwą „*Przyroda i kultura wokół Dzierżoniowa*”

Turystyka industrialna (przemysłu i techniki). Głównymi zasobami są w tej dziedzinie Sowiogórskie Muzeum Techniki z kolekcją techniki kolejowej i „diorowską” oraz Bielawska Placówka Muzealna z jej historyczną kolekcją dotyczącą włókiennictwa i działem „Handel i Rzemiosło”. Na dzień dzisiejszy stan zagospodarowania turystycznego istniejących, wcale licznych zasobów pozwala co najwyżej na ich włączenie jako uzupełniających elementów jako ewentualna odnogę wirtualnego Szlaku Obiektów Dziedzictwa Techniki Przemysłowej na Dolnym Śląsku, (www.szlakikulturowe.dolnyślask.pl) najlepiej łączącą jego ważne obiekty w Nowej Rudzie (skansen górniczy), Lubachowie (muzeum przy elektrowni wodnej)

i Srebrnej Górze (obiekty Lolei Sowiogórskiej). Jednak atrakcyjniejsza organizacja kolekcji radiotechnicznej (np. w formie interaktywnej) powiązana ze zmianą zasad jej udostępniania dla indywidualnych turystów, wprowadzenie wspomnianej wyżej trasy industrialno-tematycznej związanej z buntem tkaczy i otwarcie odnoszącej się do niego wystawy w Pieszycach, wykorzystanie zachowanego Domu Tkacza w Rościszowie, organizacja i efektywna promocja eventu w tej samej miejscowości jako dorocznej kulminacji oferty tematycznej i magnesu turystycznego, a także ewentualne zagospodarowanie i udostępnienie przynajmniej niektórych wyrobisk pokopalnianych w masywie Wielkiej Sowy mogłyby w wyraźny sposób zwiększyć atrakcyjność tego rodzaju oferty. Posiadając takie walory funkcjonujące w ramach lokalnej oferty tematycznej, powiat mógłby pokusić się o przejęcie przywództwa w szlaku techniki i przekształcenie go na początku na własnym terenie w szlak realny, co uczyniłoby mikroregion najsilniejszym atutem takiego systemu w środku przebiegu tras np. Kłodzka przez Nową Rudę i Dzierżoniów do Wrocławia i ze Złotego Stoku przez Bardo, Srebrną Górę, Bielawę, Dzierżoniów do Jaworzyny Śląskiej.

Turystyka eventowa. Gospodarzem najliczniejszej oferty w tym zakresie jest miasto Dzierżoniów, natomiast najlepiej rozpoznawalne poza obszarem regionu są imprezy organizowane w Bielawie. W pierwszym z tych miast obok corocznego Jarmarku Św. Jerzego (festyn z elementami inscenizacji historycznej) odbywa się także Jarmark Pszczelarski (nawiązujący do osoby Ks. Dzierżonia), miejskie święto Dni Dzierżoniowa, imprezy muzyczne jak seria koncertów „Poezja na Murach”, Konkurs Poezji Śpiewane o zasięgu krajowym i Przegląd Utworów Bigbeatowych, a także folklorystyczny Kalejdoskop Kultur Dolnego Śląska, a także organizowane zamiennie co dwa lata przegląd twórczości artystycznej („Rękodzielo”) i przegląd plastyki nieprofesjonalnej („Walor”). Z kolei eventy odbywające się w Bielawie: Międzynarodowy Plener Malarski Bielawa i Okolice, Reggae Dub Festiwal, warsztaty Tolkienowskie TOLK FOLK oraz Festiwal Niezależnych Filmów Fantastycznych i Horrorów zyskały temu miastu trwałe miejsce w świadomości fanów odnośnego kierunku muzyki oraz amatorów fantastyki literackiej i filmowej. Ten dość różnorodny obraz dopełniają plener filmowy w Lasocinie.

Szansę rozwijania turystyki eventowej można łatwo zwiększyć, wykorzystując dla organizacji imprez tematycznych istniejące ciekawe wątki historyczne i kulturalne, m.in. rocznice historycznego buntu tkaczy w Pieszycach i Bielawie (z wykorzystaniem bogatej twórczości literackiej i filmowej, w tym dramatu literackiego noblisty Hauptmanna) oraz oparty tym razem na fikcyjnej fabule event nawiązujący do Trylogii Husyckiej Sapkowskiego, którego głównym bohaterem miał być rycerz z Bielawy. Istotnymi elementami obydwu mogłyby być historyczne inscenizacje z połączone np. w formie fabularyzowanych prezentacji stacyjnych na trasach wspólnej wędrowki: w pierwszym przypadku: z Pieszyc do Bielawy, z drugim: z Bielawy w kierunku Sobótki i Góry Ślęży. W obu też przypadkach można by powierzyć organizację prężnym lokalnym ośrodkom kultury: bibliotekom publicznym w Pieszycach i Bielawie. Przygotowując kolejne eventy należałoby zważyć na to, by wypełniły one szereg weekendów w sezonie turystycznym, jednocześnie nie konkurując wzajemnie ze sobą ani z imprezami organizowanymi w ościennych powiatach. Najlepszym narzędziem w tym celu byłby kalendarz eventów, wspólnie ustalony (a jeszcze lepiej: promowany) przez gospodarzy instytucji kulturalnych, samorządowców, pracowników informacji i obsługi turystyki, gestorów bazy noclegowej i samych organizatorów imprez. W kontekście bogatych walorów przyrodniczych oraz możliwości wykorzystania szlaków górskich ofertę turystyki eventowej mogłyby wzbogacić okolicznościowe pakiety oferowane na czas trwania ważniejszych eventów, łączące ze sobą usługi noclegowe, wieczorny udział w imprezach i czas wolny dla uprawiania aktywnego wypoczynku, a najlepiej także możliwość korzystania ze sprzętu (rowery) i miejsc (pływalnia, korty tenisowe, sale gimnastyczne).

Turystyka tematyczna. Aktualnie największe szanse w tej dziedzinie miałyby oferta zwiedzania szeregu dobrze zachowanych rezydencji, z których część posiada dodatkowo dobrze udokumentowane wątki biograficzne postaci znanych (jak władcy europejscy z okresu napoleońskiego) lub ciekawych z powodu swoich zainteresowań i dokonań (jak Fritz von Oheimb). Z uwagi na stan zachowania (ale już niekoniecznie dostępność, o której zagwarantowanie należałoby podjąć starania) nadają się do tego celu rezydencje w Piławie Górnej, Nowiźnie, Pieszycach, Bielawie (Dierigowie), zespół w Wojsławicach oraz zespół pałacowy w **Sokolnikach** (gm. Łagiewniki) ongiś siedziba Johanna E. von Pein und Wechmar, który przez zmianę swojej antykatolickiej postawy umożliwił otwarcie jezuickiego uniwersytetu wrocławskiego za ... sutą łapówkę i przez to zasłynął na ówczesnym Śląsku jako symbol hipokryzji i korupcji. Dodatkowo stan zachowania pozwala rozważać szanse w tym kontekście rezydencji w Kietlinie, zespołu pałacowego w Dobrocinie oraz zamku w Goli Dzierżoniowskiej (gm. Dzierżonów), a także **pałaców w Gilowie i w Wilkowie Wielkim** (gm Niemcza) - ten ostatni jest jedną z niewielu zachowanych rezydencji renesansowych na Dolnym Śląsku, udostępnianą zwiedzającym. Z kolei oferta kulturalna w postaci eventu żywej historii pozwala włączyć do tego zestawu atrakcji także ruiny zamku w Owieśnie. Podstawowy zarys ewentualnej trasy tematycznej został zaprezentowany jako propozycja pt. „*Palace regionu i ich mieszkańcy*” (drugi dzień, opcja B) w programie pobytu turystycznego w powiecie.

W samym mieście Dzierżonów, w oparciu o kilka biografii znanych przedstawicieli kultury polskiej okresu powojennego i współczesnego (Zbyszek Cybulski, Wanda Chotomska, Sylwester Chęciński) można pokusić się o oznaczenie trasy wirtualnej, ewentualnie urozmaiconej stałą wystawą biograficzną w miejskim muzeum.

Turystyka etniczna. Pierwszorzędnym punktem docelowym tej formy turystyki może być Dzierżonów, a adresatami jej oferty - Niemcy, potomkowie przedwojennych mieszkańców tej części Dolnego Śląska, a także Niemcy i Austriacy zainteresowani historią wojen napoleońskich (znaczenie układów w Reichenbach dla pokonania Napoleona). Po zakończeniu remontu dawnej dzierżoniowskiej synagogi i umieszczeniu tam centrum kulturalnego i tematycznej wystawy oraz pod warunkiem dobre skierowanej promocji na pewną grupę osób pochodzenia żydowskiego (zarówno z terenu dawnych Niemiec, jak i Polski) oraz rosnący krąg zainteresowanych żydowskim dziedzictwem Dzierżonów mógłby liczyć i na tę grupę potencjalnych turystów, a to dzięki unikalnemu epizodowi w swojej historii, kiedy to stał się schronieniem dla znacznej grupy polskich Żydów.

Z kolei w Piławie Górnej (na terenie dawnego Gnadenfrei, czyli XVIII-wiecznej osady Braci Morawskich (Herrnhutów) skoncentrowane są wokół dzisiejszego Placu Piastów śląskich liczne relikty ich rozbudowanej wspólnoty. Po wyznaczeniu wirtualnej trasy i urzędzeniu w planowanym Muzeum Piławy Górnej i Braci Morawskich odnośnej wystawy historycznej można by podjąć starania o przyciągnięcie grupy turystów z nieodległych Czech lub zamieszkujących m.in. Saksonie przedstawicieli tej grupy religijnej.

Turystyka miejska. Na terenie mikroregionu brak naturalnie miast posiadających wszystkie najważniejsze atrakcje turystyki miejskiej, w tym znane powszechnie pomniki kultury i historii, wielkie i nowoczesne placówki muzealne czy centra turystycznego shoppingu. Jednak różnorodność historii tutejszych miast w powiązaniu z ich ofertą wykorzystującą te atuty mogłaby być podstawą do stworzenia oryginalnej, kolektywnej oferty dla turysty zainteresowanego dziejami i rozwojem miast. Sam **Dzierżonów** (dysponujący jako jedyny turystyczną trasą miejską w postaci Traktu Smoka, a także opisanymi przygotowanymi dla dzieci) może oferować rodzinne zwiedzanie miasta o typowej genezie średniowiecznej, z fortyfikacjami i typowymi elementami zabudowy, a jej dobrym urozmaiceniem jest ekspozycja miejskiego muzeum, eksponująca ważne tematy z dziejów miasta. Z kolei

Niemcza może przyciągnąć długą historią rozpoczynającą się od strategicznego i historycznie udokumentowanego grodu (więc geneza militarna), którego naturalne granice nadal stanowią serce i większą część miasteczka. Właściwie. **Piława Górna** ze swoim zespołem „Gnadenfrei” daje swoim gościom okazję do zapoznania się z miastotwórczą rolą imigrantów, w dodatku przybyłych w kontekście prześladowań religijnych. Umożliwia to eksploatację wątku historycznej tolerancji w budowie dobrobytu regionów, społeczeństw i państw. **Pieszycy** i **Bielawa**, miasta o relatywnie młodej metryce, prezentują decydujący wpływ Przemysłu na proces urbanizacji. W pierwszym przypadku wyraźnie widoczna jest koncentracja ośrodka miejskiego wzdłuż rzeki, gdzie stopniowo lokalizowane były fabryki i coraz liczniejsze domostwa ich pracowników, w drugim: formowanie się miasta przemysłowego przez połączenie szeregu mniejszych jednostek wokół naturalnego centrum: dawnej siedziby szlacheckiej centralnego obiektu sakralnego. Należy zaznaczyć, że taki projekt turystyczno-edukacyjny ma szanse powodzenia jako oferta jedynie pod warunkiem stworzenia we współdziałaniu komplementarnych ekspozycji tematycznych w poszczególnych miejscowościach, wprowadzenia jednolitego systemu oznaczenia tras turystycznych i podjęcia wspólnej akcji promocyjnej.

Turystyka kulinarna

Potencjał: tej formy turystyki jest w mikroregionie bardzo rozproszony i nie posiada typowych dla niej magnesów, jednak może być wykorzystany dla urozmaicenia pobytu turystów zainteresowanych wyżej wymienionymi atrakcjami. Tworzą go doceniane już teraz przez turystów wyroby wytwórców z Niemczy (przysmak galicyjski oraz miód naturalny z zakładu „Galicja”) z gospodarstwa agroturystycznego Cicha Woda w Lasocinie (dania rybne, m.in. pstrągi w przyprawie ziołowo-czosnkowej), unikatowa pieczeń z muflona, której można skosztować w „Leśniczówce” w Kamieniu (gm. Bielawa). Lokalne danie z metryką przedwojenną (więc autentycznie dolnośląską) serwowane w Dzierżoniowie to kluski ziemniaczane „dzierżonki”, będące w stałej ofercie restauracji „Raport K” w Dzierżoniowie. Dobrą promocją tych dań byłoby ich uwzględnienie w pakietach pobytowych, oferowanych turystom.

Turystyka muzealna

Trzy obiekty funkcjonujące aktualnie: Muzeum Historii Dzierżoniowa, Bielańska Placówka Muzealna oraz Sowiogórskie Muzeum Techniki, ze względu na specyfikę swoich zbiorów oraz nikły poziom wykorzystania współczesnych technologii wystawienniczych na dziś dzień mogą co najwyżej 1. pełnić funkcję wspierającą inne formy turystyki (jak miejska, industrialna), oferując wystawy uzupełniające zwiedzanie w przestrzeni otwartej lub 2. stanowić element szlaku muzealnego, opartego o znaczące placówki, zlokalizowane m.in. w Książu, Świdnicy i Kłodzku. Nie są natomiast wystarczająco zasobne ani atrakcyjne, by wykreować samodzielną ofertę dla turystów muzealnych. Stan ten może ulec zmianie dopiero po pojawieniu się wystaw multimedialnych (jak tej planowanej w Pieszcach) i unowocześnieniu urządzenia wspomnianych placówek oraz wprowadzeniu tamże regularnej wymiany wystaw czasowych z innymi placówkami regionu i kraju. W takim przypadku można by podjąć inicjatywę urzędowania Nocy Muzealnej w mikroregionie ze wspólnym programem i ofertą dla turystów spoza omawianego obszaru, umiejętnie promowaną w środowiskach potencjalnych zainteresowanych (np. fanów techniki, uczniów i studentów kierunków technicznych) wspartą przez atrakcyjny okolicznościowy pakiet pobytowy.

Zasoby **turystyki militarnej** istnieją w Niemczy (jest to jednak więcej wątek historyczny XI-wiecznej obrony grodu, niż mało znaczące materialne ślady), oraz w Dzierżoniowie (dobrze zachowane fortyfikacje miejskie). Nie wystarczy to na wykreowanie destynacji jednak można rozważyć dołączenie oferty tematycznej obu tych miejscowości jako opcji „po drodze”

uzupełniającej propozycje zwiedzania dla turystów odbywających wyprawę po kluczowych obiektach militarnych regionu, jak pozostałości Kompleksu Riese w pobliskich Osówce i Walimiu, oraz twierdz w Srebrnej Górze i Kłodzku.

Innymi ważnymi obiektami z punktu widzenia turystyki obiektów technicznych są relikty związane z kolejką wąskotorową funkcjonującą w tzw. bieszczadzkim worku. Można tam obejrzeć pozostałości mostów a także nasypów kolejowych. Obiekty te nie są objęte jakimś szlakiem tematycznym, jednak poznawanie ich ułatwiają liczne publikacje poświęcone bieszczadzkiemu kolejkom leśnym – m.in. książki niezującego już Zygmunta Rygla oraz seria artykułów publikowana w roczniku krajoznawczym „Bieszczad”, wydawanym przez ToNZ Oddział Bieszczadzki.

Turystyka sentymentalna

Teren powiatu bieszczadzkiego do II wojny światowej zamieszkiwany był przede wszystkim przez Bojków i Dolinian – dwie ukraińskie, a ściślej mówiąc rusińskie grupy etnograficzne. Polacy stanowili mniejszość wśród mieszkańców. Oprócz nich na terenie dzisiejszego mikroregionu zamieszkiwali również Żydzi, skupieni przede wszystkim w Ustrzykach Dolnych i Lutowiskach, a także Niemcy, potomkowie osadników z końca XVIII w.

Bieszczady w latach 50. ubiegłego wieku stały się nowym domem dla kilkuset Greków, którzy po wojnie domowej w swoim kraju znaleźli schronienie w Polsce. Zdecydowana większość z nich wyjechała później, ale wydaje się, że na tym tle również istnieją pewne możliwości rozwoju turystyki sentymentalnej.

Reasumując należy stwierdzić, że żadna z form turystyki kulturowej, jakie rozwijają się czy też mogą się rozwinąć w powiecie bieszczadzkim nie jest na tyle silna, aby traktować ją w oderwaniu od pozostałych dwóch powiatów regionu – powiatu sanockiego i leskiego. Połączenie sił trzech mikroregionów w zakresie promocji atrakcji turystycznych powinno dać lepszy efekt, a postulowane „Bieszczadzki Szlak Literacki” czy „Szlak Bieszczadzki Żydów” powinny przebiegać przez teren trzech powiatów.